

11 mei 2021
Petra Klapwijk

Onderzoek: Ramadan in coronatijd 2021

Samenvatting

Familie en moskeebezoek gemist, maar veel moslims toch positief over tweede ramadan in coronatijd

Veel moslims hebben de ramadan dit jaar, ondanks de coronabeperkingen, als prettig ervaren. Ze missen het eten met hun familie en het moskeebezoek. Maar ze voelen ook meer rust en hebben extra tijd om over hun leven en hun geloof na te denken.

EenVandaag ondervroeg 565 moslims die dit jaar meedoen aan de ramadan, de traditionele vastenmaand. Acht van de tien ondervraagden hebben deze tweede ramadan in coronatijd vooral positief beleefd. "We moeten ons maar een beetje aanpassen aan de omstandigheden, maar het blijft een prachtige maand van bezinning, aanbidding en liefdadigheid", zegt een deelnemer. En door het koele weer is het makkelijker vol te houden om overdag niet te drinken. Vorig jaar was het warmer tijdens de ramadan.

Iftarmaaltijd vooral met het eigen gezin

Natuurlijk missen de ondervraagde moslims wel het contact en de gezelligheid met hun familie en vrienden. Na een lange dag vasten, eten veel mensen graag gezamenlijk de iftar, de maaltijd na zonsondergang. Maar door de coronaregels is dat lastig.

De overgrote meerderheid van de deelnemers houdt zich aan die regels en eet met het eigen gezin, of ontvangt niet meer dan twee bezoekers. "Ramadan is een heilige maand, overtreden van de regels past daar niet bij", zegt een deelnemer aan het onderzoek. Een enkeling zet de deur wat verder open. "Ik gun het mijn puberzoon af en toe om een paar vriendjes uit te nodigen. Hij heeft het al zo zwaar in deze tijd."

Avondklok geen probleem

Tijdens de eerste weken van de ramadan gold dit jaar een avondklok vanaf 22.00 uur. De meeste deelnemers vonden het geen probleem om zich daaraan te houden. "Het is pas rond 21.00 uur donker. Tegen de tijd dat je had opgescheept, moest je alweer weg, dan eet ik liever thuis."

Niet iedereen mist de sociale contacten. Een deelnemer schrijft hierover: "Al die mensen die je amper kent en waar je dan verplicht moet eten, nee al die poespas mis ik niet." Sommigen zien weer andere voordelen aan het minder samen eten: "Ik hoef minder eten te kopen, dus ik bespaar geld en ik heb minder afwas."

Geen etende collega's

De coronabeperkingen hebben voor veel moslims ook een bijzondere kant. Nu er buitenshuis maar weinig mogelijk is, ervaren ze thuis meer rust. "Omdat ik thuiswerk, vind ik het makkelijker om te vasten. Minder prikkels en geen etende collega's om je heen."

Dat ze niet, of maar beperkt de moskee kunnen bezoeken vinden veel deelnemers erg moeilijk. Juist tijdens de ramadan hebben ze daar veel behoefte aan. Online diensten, mee bidden met YouTube of thuis met het gezin bidden zijn dan alternatieven. "Ik heb nu meer aandacht voor mijn kinderen, en het is ook heel mooi om met hen thuis te bidden", zegt een vader.

Samenvatting

Eid al-Fitr minder uitbundig gevierd

Meer tijd voor bezinning

De ramadan is traditioneel een tijd van bezinning, van nadenken over je leven en je geloof. De helft van de ondervraagden zegt zich juist in coronatijd meer te bezinnen dan tijdens een 'normale' ramadan. "Omdat je zo weinig andere dingen kunt doen, ben ik me meer in mijn geloof gaan verdiepen", schrijft iemand.

Een ander zegt: "Ik ben me ervan bewust geworden hoe goed ik het eigenlijk heb en hoe gezond ik ben. Daar ben ik heel dankbaar voor." Veel deelnemers zeggen dat ze dit zo waardevol vinden dat ze ook de komende jaren, zonder corona, willen proberen om meer tijd voor reflectie te nemen.

Eid al-Fitr (Suikerfeest) minder uitbundig

De ramadan eindigt met Eid al-Fitr (het Suikerfeest). Voor veel moslims is dit een groot familiefeest, een beloning voor het vasten, waar ze de hele maand naartoe leven. Dat afspreken met veel familie en vrienden er door corona dit jaar weer niet in zit, vinden zeven van de tien ondervraagden moeilijk.

Een moslima vertelt: "Normaal maken we bergen hapjes en zoetigheden met mijn grote Marokkaanse familie. Dit is een feest om uitbundig te vieren. Ik vind het heel jammer dat we nu alleen met mijn zus kunnen eten. Maar het is niet anders, volgend jaar beter."

Kleedjes in het park

Sommigen zijn wel van plan om af te spreken met een groep die wat groter is dan is toegestaan. Ze willen bij goed weer bijvoorbeeld in het park gaan zitten, en proberen daar afstand te houden. "Hopelijk kunnen we naar het park om wat vrienden te zien. We leggen onze kleedjes wel een eindje uit elkaar. Na dertig dagen vasten hebben we wel een beetje gezelligheid verdiend."

Ook in andere onderzoeken van EenVandaag in coronatijd zien we dat de behoefte om samen te zijn altijd groter is op feestdagen, zoals met Kerst of Pasen.

Vragenlijst en uitslagen

Ramadan was ook dit jaar vooral prettig

De volgende vragen zijn gesteld aan 565 moslims die dit jaar meedoen aan de ramadan. De antwoorden op de vragen geven slechts een beeld van hoe moslims dit jaar Ramadan hebben beleefd. Het onderzoek is niet representatief voor alle moslims in Nederland. Zie pagina 8 voor een verantwoording van dit onderzoek.

Ramadan in coronatijd

Dit jaar is de ramadan voor de tweede keer in coronatijd. Hoe beleef jij de ramadan dit jaar: als prettig of als niet prettig?

Heel prettig 29%
Redelijk prettig 53%
Niet zo prettig 12%
Helemaal niet prettig 5%
Weet niet / geen mening 1%

Vind je het vasten dit jaar makkelijker of moeilijker vol te houden dan vorig jaar in coronatijd, of maakt het niet veel verschil?

Veel makkelijker 20%
Een beetje makkelijker 24%
Maakt niet veel verschil 43%
Een beetje moeilijker 8%
Veel moeilijker 2%
Weet niet / geen mening / niet van toepassing 3%

Beleving

Meer verbondenheid met gezin

Suhoor

Suhoor Aan het begin van deze ramadan mag je tot ongeveer 5.00 uur 's ochtends eten, aan het einde tot ongeveer 4.00 uur.

Vind je het makkelijk of moeilijk om 's ochtends vroeg op te staan voor de Suhoor?

Heel makkelijk 22%
Redelijk makkelijk 38%
Redelijk moeilijk 26%
Heel moeilijk 8%
Weet niet / geen mening / niet van toepassing 6%

We leggen je nu een paar stellingen voor waarin we de ramadan in coronatijd vergelijken met de ramadan in 'normale' tijd.

Ben je het eens of oneens met de volgende stellingen:

'Ik voel me tijdens de ramadan in coronatijd meer verbonden met de mensen bij mij in huis.'

Eens 62%
Oneens 27%
Weet niet 11%

'Ik voel me tijdens de ramadan in coronatijd eenzamer dan tijdens ramadan in 'normale' tijd.'

Eens 40%
Oneens 53%
Weet niet 7%

Bezinning

Helpt ervaart dit jaar meer bezinning

Bezinning

De ramadan is traditioneel een tijd voor bezinning, van nadenken over je leven en je geloof, het bedanken van Allah, zelfdiscipline en het zuiveren van je ziel.

Kom je tijdens deze ramadan in coronatijd meer of minder tot bezinning dan tijdens de ramadan in 'normale' tijd, of maakt het geen verschil?

Veel meer 27%

Een beetje meer 28%

Het maakt weinig verschil 31%

Een beetje minder 7%

Veel minder 5%

Weet niet / geen mening / niet van toepassing 2%

Doe jij iets voor anderen?

Door heel Nederland zijn er verschillende initiatieven om voor andere mensen te zorgen tijdens de ramadan. Zo worden er op sommige plekken voedselpakketten uitgedeeld of iftar-maaltijden thuisbezorgd. Bijvoorbeeld voor gezinnen met een kleine portemonnee, ouderen die alleen thuis zitten of mensen die in de zorg werken.

Doe jij deze ramadan vanwege de coronacrisis meer of minder voor een ander dan in 'normale' jaren of ongeveer evenveel?

Meer 25%

Ongeveer evenveel 55%

Minder 12%

Dat weet ik nog niet 3%

Ik doe (waarschijnlijk) niets voor anderen deze ramadan 3%

Weet niet / niet van toepassing 2%

Iftar

Iftar in kleine kring

Iftar

Families en vrienden komen vaak samen voor de iftar. Vanwege corona zijn samenkomsten met meerdere mensen moeilijker dan in normale jaren. EenVandaag peilde het afgelopen jaar bij alle feestdagen hoe mensen deze beleven en vieren in coronatijd. We zijn nu benieuwd hoe dit bij de iftar gaat.

Sommige moslims kiezen ervoor om alleen met hun eigen huishouden te eten, anderen met een (kleine) groep familie of vrienden.

Met hoeveel familieleden of vrienden buiten je eigen huishouden heb jij tijdens deze ramadan gemiddeld de iftar genuttigd? We bedoelen met hoeveel mensen je op dezelfde dag een maaltijd hebt gegeten.

Kinderen tot en met 12 jaar tellen niet mee.

Het gaat er hier om dat je 'in het echt' samenkwam om te eten, niet een samenkomst via een videoverbinding.

Geen / ik eet alleen met mijn eigen huishouden 43%

Met 1 of 2 anderen 35%

Met 3 of meer anderen 20%

Weet niet / geen antwoord 2%

Avondklok

Tijdens de eerste weken van de ramadan gold dit jaar een avondklok. Dat betekende dat iedereen tussen 22.00 uur 's avonds en 04.30 uur 's ochtends binnen moest blijven.

Vond je het makkelijk of moeilijk om je aan de avondklok te houden?

Heel makkelijk 45%

Redelijk makkelijk 26%

Redelijk moeilijk 15%

Heel moeilijk 11%

Weet niet / geen mening / niet van toepassing 3%

Moskeebezoek

Moskeebezoek lastig

Naar de moskee

We stellen je nu vragen over moskeebezoek in coronatijd.

Hoe vaak ga jij door het jaar heen naar de moskee?

Wekelijks 41%

Een paar keer per maand 12%

Een paar keer per half jaar 6%

Een paar keer per jaar 6%

Alleen met ramadan en feestdagen 10%

Ik ga (bijna) nooit naar de moskee 22%

Weet niet / geen antwoord 3%

De volgende vragen zijn gesteld aan moslims die minstens een paar keer per jaar naar de moskee gaan (n=411)

Veel Nederlandse moskeeën zijn gesloten door de coronacrisis. Het is wel toegestaan om met maximaal dertig personen in de moskee samen te komen. Daarbij moeten alle aanwezigen die niet behoren tot hetzelfde huishouden 1,5 meter afstand van elkaar houden. Sommige moskeeën houden de deuren open voor kleine bijeenkomsten, maar de meeste zijn voor publiek gesloten.

Bezoek je een moskee tijdens deze ramadan?

Ja, (minimaal) wekelijks 32%

Ja, een enkele keer 20%

Nee 47%

Weet niet / geen antwoord 1%

Moskeebezoek

Vind je het wel of niet moeilijk dat je in coronatijd minder naar de moskee kunt dan in 'normale' jaren?

Heel moeilijk 35%

Redelijk moeilijk 32%

Niet zo moeilijk 19%

Helemaal niet moeilijk 7%

Niet van toepassing 5%

Weet niet / geen mening 2%

Eid al-Fitr (het Suikerfeest)

Familie en vrienden erg gemist bij Eid al-Fitr

De volgende vragen zijn gesteld aan alle 565 moslims die meedoen aan de ramadan en het onderzoek ingevuld hebben.

Eid al-Fitr

Het vasten tijdens de ramadan eindigt met Eid al-Fitr (het Suikerfeest). EenVandaag peilde het afgelopen jaar bij alle feestdagen hoe mensen deze beleven en vieren in coronatijd. We zijn nu benieuwd hoe dit bij Eid-al-Fitr gaat.

Sommige moslims kiezen ervoor om tijdens het feest alleen met hun eigen huishouden te eten, anderen met een (kleine) groep familie of vrienden.

Vind je het wel of niet moeilijk dat je vanwege corona Eid al-Fitr dit jaar met minder familie en vrienden kunt vieren?

Heel moeilijk 37%
Redelijk moeilijk 34%
Niet zo moeilijk 18%
Helemaal niet moeilijk 8%
Weet niet / geen mening 3%

Met hoeveel mensen buiten je eigen huishouden ben je dit jaar van plan Eid al-Fitr te vieren?

Kinderen tot en met 12 jaar tellen niet mee.
Geen / ik eet alleen met mijn eigen huishouden 20%
Met 1 of 2 anderen 28%
Met 3 of meer anderen 36%
Dat weet ik nog niet 13%
Geen antwoord 3%

Eid al-Fitr (het Suikerfeest)

Ben je het eens of oneens met de volgende stelling:

'Eid al-Fitr (het Suikerfeest) moet een nationale feestdag worden in Nederland.'

Eens 61%
Oneens 18%
Weet niet 21%

"Normaal maken we bergen hapjes met onze grote familie. Ik vind het heel jammer dat we nu alleen met mijn zus kunnen eten."

EenVandaag Opiniepanel

Over dit onderzoek

Het online onderzoek is gehouden van 22 april tot en met 11 mei 2021. De vragenlijst is enerzijds verspreid onder leden van het EenVandaag Opiniepanel die eerder hebben aangegeven moslim te zijn. Anderzijds is een open link verspreid via netwerken, organisaties en sociale mediagroepen waar Nederlanders met een migratieachtergrond of die moslim zijn zich begeven.

Aan het onderzoek deden 565 mensen mee die hebben aangegeven moslim te zijn en aan de ramadan mee te doen. Zij kregen vragen over hoe zij ramadan en de aspecten van de vastenmaand voorgelegd, veelal via open vragen.

Doel van het onderzoek is om een kwalitatief beeld te schetsen van hoe moslims de dit jaar de ramadan hebben ervaren tijdens de coronacrisis. Op basis van indicatieve populatiecijfers van het CBS zien we in onze steekproef een oververtegenwoordiging van deelnemers tot 55 jaar (vooral tweede generatie), hoger opgeleiden en Marokkaanse Nederlanders. Er is niet gecorrigeerd voor de afwijkingen in de steekproef. Om deze redenen moeten de uitkomsten van het onderzoek als indicatief en niet-representatief worden beschouwd.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoeker petra.klapwijk@eenvandaag.nl

De resultaten van het EenVandaag Opiniepanel worden gepresenteerd door Gijs Rademaker en Joyce Boverhuis in EenVandaag (ma-zo 18:15 uur, NPO1)

